

Тамара С. РАТКОВИЋ*

Универзитет Сингидунум

Факултет за физичку културу и менаџмент у спорту, Београд, Србија

Милица Д. ЈОТОВ**

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

ПРЕДЛОГ МОДЕЛА РАДИКАЛНЕ СПОРТСКЕ ИНОВАЦИЈЕ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ДЕМОКРАТСКОГ ДРУШТВА И ПРИВРЕДЕ

Апстракт: Спорт у функцији опште глобализације друштва на свим нивоима одлучивања и свим својим сегментима је незаобилазан део прогреса који директно утиче на технолошки развој, културу, здравље, животни стандард, престиж, конкурентску супремацију националне економије и културе, уважавајући савремене методе група и појединачна у систему у којем су парцијалне интервенције економски неисклативе. Радикалне иновације су дугорочни процес који се вертикално пројектује од најнижег до највишег нивоа, поштујући најновија технолошка достигнућа, светске стандарде и норме стратешког планирања организације, кадрирања, дисперзије функција, лобирања, конкурентности, величине тржишта и контроле квалитете производа и услуга. У случајевима наглог нарушавања целокупног система и дебаланса на глобалном нивоу када рокови опоравка нису довољни, уводе се екстремно радикалне мере са циљем заустављања негативних тенденција. Те су мере ограниченог домета и најчешће се односе на алармантна стања изазвана ратовима или природним непогодама, а у последње две године изазване епидемијом и пандемијом Корона вируса, који се први пут појавио у Вухану у Кини у децембру 2019. Кинеска влада је прогласила „ванредно стање“ 20. јануара 2020. Кина је успела да прекине утицај епидемије за кратко време мерама као што је полицијски час, рад од куће, обавезно ношење маски приликом излажења из куће и куповине, ношење заштитне одеће, што се односило чак и на кућне љубимце. Међутим, политике које су земље спроводиле против корона вируса су се међусобно разликовале (Озтурк 2021: 54). Као што се може видети, корона вирус је једна од најтежих епидемија у људској историји. Ниједна од епидемијских болести попут САРС-а и еболе које су људи искусили у модерним временима није претила да изазове промену светског поретка. Иако постоји много тврдњи, претпоставки и теорија завере у вези са сваким стадијумом, као што је појава, ширење и последице корона вируса, још једно важно питање је да ли су научни подаци доследни и систематични (Öztürk 2021: 54).

Због смртоносног и респираторног вируса који се шири по свету, људи су под великим стресом и на њихову психологију негативно утиче изолација и егзистенцијални

* сарадник у настави, tratkovic@singidunum.ac.rs

** доцент, jotovmimi@gmail.com

страхови који су само додатак животним бригама. (Öztürk 2021: 56). Такви процеси захтевају хитну интервенцију и модулацију привремених мера које не толеришу демократизацију процеса одлучивања и засновани су искључиво на дискурсу прилагођавања новонасталој ситуацији и захтевају брзу трансформацију. Интервенционизам у тако изузетно радикалној модулацији може бити структуралне и / или комерцијалне природе јер обоје садрже квантну квалификацију, креативне и иновативне елементе развоја спорта и сусрећу се у образовању, јавним здравственим и културним областима. Уважавајући мултикултуралност као културни плурализам са националним предзнацима, кроз експанзију спорта и спортских такмичења као своје наглашене компоненте, глобализација се убрзаним ритмом шири на модернизацију процеса и постаје парадигма и образац за остале сегменте развоја друштва у целини.

Кључне речи: спорт, глобализација, друштво, Корона вирус, радикалне иновације.

УВОД

Глобализација тржишта је перманентан изазов конкуренцији на тржишту рада, која изазива и имплицира динамичке процесе у зони пропорционалности. Отпорност система на временске дистанце условљавањем динамичких промена конкурентности.

Оквири временске дистанце детерминирају нове моделе организације и унутрашње мотивације. У томе процесу акценат је на самопогледању јединке властите перцепције. То је нулто полазиште распоређивања моћи кроз систематско повећање стимулуса правних и физичких субјеката у функцији квалитетнијих одлука на свим нивоима. У организационом смислу, ово је вишеслојан и захтеван процес динамизирања свих фактора одлучивања унутар и ван система. Нагли и неочекивани догађаји постају фактор који ремете у овом процесу које најчешће намеће нелојална конкуренција, незадовољни акционари и разни лобисти. У последњих неколико година, тектонски поремећаји у односу на економију, политику и друштва у којем политика постаје чвршћа. Такав модел прекомерних разлика одлучивања између субјеката на крају утиче на међуструктуралне процесе и формулишу модел организације и научне моделе у целини. „Хофстедеов модел културних димензија сматра једним од најзначајнијих модела који су утицали на систем приступа истраживању утицаја културе, друштва и културних разлика на обликовање организацијске културе и научни менаџмент. Хофстедеов модел важан је за разумевање утицаја културних разлика на обликовање организационе културе, концепцију и стил менаџмента, координисање активности те понашање и изградњу интеркултуралних односа на глобалном тржишту“ (Ратковић 2019: 228). Дистанца моћи, неизвесности, индивидуализам/колективизам, родна равноправност и дугорочна и краткорочна оријентација на посебан начин утиче на количину управљања системом, а тиме и на систем спорта као важне компоненте макросистема.

Најновија истраживања упућују да ни један понуђени образац у контексту глобализације нема парадигме у непромењивости, а тиме и на организацију спорта као битне компоненте макросистема.

ПАРАДИГМА ПРОМЕНА

На тржишту спорта и спортских дисциплина различитост, условљена анализом са аспекта комерцијализације и брзине, намећу нове технологије, кроз животни стандард, престиж, здравље, конкурентску супремацију и националну доминацију на међународном плану. Трка за рецентним и савременијим методама је мото које садрже све светске економије и кроз спорт и спортске делатности јачају своју економску моћ. Обликовање свести о непостојању људске делатности у коју није инкорпорирана свеукупна наука и нове технологије има за циљ, снажење појединца, групе, државе и окружења. То је могуће математички доказати инфинитезималним рачуном растављањем покрета на низ макроскопских параметара који не мењају енергетско стање. Томе треба додати и људску несклоност и страх од непознатих промена које га с временом чине све мање активним. Мењање карактера појединца индиректно утиче на властито здравље, а у крајњем случају и на здравље друштва и целе нације. У сваком тренутку од очекиване добробити антиципације ствара се позитивна атмосфера и ефикасност у свим њеним сегментима. Уколико се изгуби карактер самог покрета долази до губитка крви и старења организма. Може се рећи да је „покрет” урођен нагон за преживљавањем који се из разлога страха од непознатог може манифестовати на разне начине. Неки га због неинформисаности доживљавају и не осећају као потребу прилагођавања, а други га због погрешног тренутка и неимања интереса с временом губе. Проматрано кроз дискурс могућности промена односа на окружење и заузимање положаја у њему постоје различити системи избора и коначног исхода који исказују намере у обликовању структуре процеса прилагођавања. Промене није могуће проматрати као процес без перцепције на окружење и прихваћања нужности његове примене. Моћ система се препознаје по изазивању различитих стања и заузимања властитог положаја, односно препознавања способности за изазивање тих промена. Промене су бит динамике у којима је пресудно време зависно о врсти система, динамике промене и принципа отворености. Важна, а ако не и доминантна категорија система односи се на социјалну компоненту која своју морфолошку структуру обликује неовисно о њезиној динамици. Та се динамика односи на различите организационе системе који траже одговор на питање разумевања, комплексности и методологије одлучивања или другачије речено на неразумевање узрока појаве динамике у различитим облицима као битно обележје начела постојања система. Суштина овакве спознаје је да успешни и већи системи пословања захваљујући капиталу и бржој трансформацији нагрizaју пословање мањих субјеката и гуше њихове потенцијале и након тога стварају монопол који минимизира динамику базног спорта.

Уз квалитетан менаџмент велики и моћни системи преузимају тржишта и постају доминантан субјекат њиховог пословања. Моћнији остају на тржишту рада, а спорт и припадајуће делатности им постају адути, јер вишак вредности улажу у ту делатност и кроз медије нуде нове садржаје уз феномен јачања здравља и успешнијег пословања. На тај начин се елиминише неизвесност и прелази са локалног аспекта функционисања на глобални ниво, границе се померају или нестају, прибегава се стабилнијем тржишту, инвестира се у мање развијене земље и предност се даје

улагањима у земље у транзицији и усмеравају вертикалне интеграције према другим специјалностима и стичу искуства која им помажу на нивоу светске глобализације.

Стечени капитал им омогућава да се ослободе „вируса” неуспешних и оствареним профитом уђу на нова још недефинисана тржишта и постану на њему, не само у економском већ и спортском смислу, доминантни. Начело трансформације почиње на постулатима унапређења свега што ствара нове вредности, већу продуктивност и економску моћ појединца и друштва у целини, а фатални недостатак ове трансформације је тромост прилагођавања догађањима на светском нивоу или се нежељено креће у погрешном правцу. Такви модели развоја друштва, по својој учесталости, обиму и нивоу турбуленција могу да доведу до његових суштинских промена. Током дугог временског периода систем се адаптира на учестале промене које због свог дисконтинуитета захтевају брзе и радикалне интервенције, стратегије и тактике које међусобно морају бити синхронизоване.

Често та одступања могу изазвати дубоке резове у систему одлучивања у којима се постојећи модел руши и успоставља нови који у себи неко време задржава елементе старог, све до успостављања равнотеже са ограниченим временским трајањем.

Спорт као друштвена категорија садржи у себи моћну парадигму у дубинској организационој структури система која се директно рефлектује на здравље, а индиректно и на сектор економије. Радикалне промене могу довести до конфликта у случају детерминисаности или инкременталне примене и до ограничене трансформације система.

Уколико се систем не држи под контролом модел одрживости је под знаком питања и почиње да се урушава. Екстремно радикални приступ спашавања модела организације је врло ризичан и примењује се у случајевима већих конфликта између постојећег система и нових вредности садржаних у савременим технологијама.

Нове технологије често изазивају револуционе промене и вежу се уз дужи рок. То се догађа у ситуацијама када је улог велик, а рок за интервенцију кратак. Одлуке се доносе брзо, јер систем који је вредео до тада не трпи одлагања због чега се, који пут, успоставља принудом.

Разлози могу бити структурални и комерцијални, а често и обострани јер у себи садрже квантне, квалитативне, креативне и иновативне промене.

Подручје спорта и рекреације пуно је изазова и противречности у погледу динамике и развоја на светском нивоу што се манифестује кроз сазнање о изванредној концентрацији спортских догађаја који задиру у подручја образовања, јавног здравља, друштвених, културних и рекреативних делатности. Према званичним подацима олимпијског одбора, годишње се у спорт и рекреацију у односу на остале делатности пропорционално издваја све више средстава.

Догађаји на спортској мапи света који директно утиче на економију и социјални развој светске економије, куповине и туризма са генерисање новог запослења у распону од клубова до највиших хијерархијских нивоа, а јаз између стварног света спорта и законодавног оквира штети спорту и његовом развоју. Уколико су медији под државном контролом онда су последице везе медија и политике вишеструко штетне. Зато је очување спорта као највиталнијег сегмента друштва од пресудног значаја и за појединца и за друштво у целини. Стога, све ово изнето имплицира нов

приступ у обликовању модела радикалне спортске иновације у функцији развоја националне привреде. Из свега наведеног произлазе следећи предлози:

– организација спорта- под којом се подразумева динамичко одржавање равнотеже са својом околином. Свака изненадна и динамичка промена околине успешној спортској организацији ствара обавезу напуштања логичког *инкрементализма* (Quinn 1980) и револуционарних промена. То неизбежно укључује разарање старих оквира и навика под којим је спортска организација пословала (Ратковић 2019: 242);

– економска димензија спорта – историјско искуство и економска наука доказали су да тржиште само по себи не осигурава оптималне економске ефекте, још мање одрживи развој, а најмање социјалну праведност и еколошку уравнотеженост. Посебно код земаља које су у транзицији потребна је комбиновати слободно тржиште, приватно предузетништво, регулаторну и корективну улогу државе. У томе лежи и кључна мотивација која подлеже адекватној методологији за описивање комплекснијих система. Проучавање спорта и спортског тржишта значајно је утицало на бројне рецентне догађаје као што су привредни значај спорта, повећана учесталост спорова која се односе на организацију спортских догађаја и потребу за економском анализом специфичних закона и прописа;

– иновативност спортског менаџмента - без иновативности спортског менаџмента који задира у решавање неочекиваних проблема који стварају необична постигнућа на међународном тржишту нема несамерљивих теорија ни непомирљивих дискурса. Све је могуће и све је пожељно; трандисциплинарност израста као правило, а интердисциплинарство је укоренено за стварање нових спознаја. Зато је потребна иновација у смислу разоткривања, достизања и стваралачке стратегије. При томе није потребно страховати због могућих ограничења и успостављених норми већ је потребно подстицати машту и иновативност и користити све врсте знања не бежећи од језичних игара и комбинаторике (Feuerabend 1978);

– социјализација спорта - спорт је двокомпонентна категорија препознатљива по формалном и неформалном образовању кроз јачање људских потенцијала, личног развоја, мотивације и пуног ангажмана. Улога спорта у друштву огледа се у спречавању насиља, расизма и било којег другог облика присиле, укључивање активног становништва и јачању свести о здрављу појединца и друштва (Ратковић 2019: 247). Све заједно диже се на ниво одговарајућих подсистема у смислу ограничавања раста трошкова социјалне сигурности, здравља и перманентним повећањем продуктивности, а тиме и квалитете стандарда живота.

ДИЗАЈНИРАЊЕ МОДЕЛА СПОРТА

Сведоци смо изазова да је сваки почетак неизвесан и да има тенденцију мењања дефиниције спорта ограниченог на физичке предиспозиције појединца и опадајући ниво остварених резултата и уложеног труда. Све наведено доводи до питања треба ли трагати за новим моделом спорта, ако треба, како га прилагодити тржишту које се брзо мења. Нарочито морамо водити рачуна да нам дисциплина не искључи слободу и обрнуто. Дакле, неизбежно је суочавање са новим изазовима,

компромисима, био молекуларном ограниченошћу и на крају са последицама револуционарних одлука као императивом убрзаног ритма дерегулације система, контроле над властитом судбином и дигитализацијом. Ако томе додамо и менаџерску парадигму, која се темељи на бирократији истинске иновације, тешко се могу дићи изнад нивоа одржавања „статус quo“. У радикално промењеним условима потребна је иновација темељног концепта и социоекономске праксе не само производа и процеса, јер се криза не може превладати са менталитетом и одлукама којим је и изазвана. Дакле, иновација се не може свести на иновационе дифузијске процесе производа и услуга, него мора покрити врло широко подручје управљања са нагласком на међуповезаност и међуусловљеност иновација кроз експанзију спорта. Подручје спорта захтева снажне изазове у погледу промена у Европској унији. Уочава се у великој концентрацији светских спортских догађаја унутар ЕУ, а који задиру у образовање, јавно здравство, друштвену, културну и рекреативну делатност. (Ратковић 2019: 254). То сазнање значајно утиче на укушну привреду и друштвени напредак спорта у Европи којег се може сматрати у економском смислу као растуће подручје са преко 3% светске трговине и један је од сектора са високим потенцијалним генерисањем новог запослења.

ЗАКЉУЧАК

Дакле, кроз креативност, усмеравање, делегирање, координацију и сарадњу свих фактора формира се ментални модел организације који у себи садржи више компонената. Услов је да модел мора да буде стабилан, односно, не бити у супротности са основним циљевима виших инстанци и у старту мора имати јасну стратегију и квалитетан модел управљања, саморегулацију спортских такмичења на свим нивоима уважавајући националне и друге разлике на свим нивоима и пуну аутономију одлучивања.

Осигурање успеха система спорта у будућности пренеће се на промене које је могуће препознати одговарајућом радикализацијом с нагласком на иновативност. Нужност такве промене упућује на потребу система за рефокусирањем, позиционирањем, обнављањем, реорганизовањем и осмишљавањем пословног деловања и развоја. Одрживост конкурентности могуће је остварити само такмичењем и успех спорта овисиће у већој мери о различитости и припремљености на нове промене. (Ратковић 2019: 255). Активности је потребно усмеравати на задовољство, а не искључиво на приходе. Препознавање елемената неодрживости који угрожавају квалитету живота и сумња да је сваки раст и креирање више од траженог како би се избегла грижа савести у будућности. У пословању не треба мешати раст профита са аспекта политике и доминирања физичких ограничења у будућности, те на већи степен важности подићи слободу говора и демократичност. Такође треба наставити са дефинисањем свега што се у процесу интернационализације може побољшати те све да се групише у модел радикалне спортске иновације у функцији економског развоја друштва. Свако демократско друштво има могућност развоја система спорта јер у себи укључује више елемената и идејних решења која подстичу професионализам.

ЛИТЕРАТУРА

- Andreff. Szymanski 2006: Wladimir Andreff. Stefan Szymanski: Handbook on the economics of sport. Northampton. MA. Edward Elgar Publishing Limited.
- Bartoluci. Novak 2001: Mato Bartoluci. Ivan Novak. The role of marketing in the development of sport and economics. Proceedings of Rijeka, Faculty of Economics, 1. Rijeka
- Bartoluci. Škorić. 2009: Mato Bartoluci. Sanela Škorić. Menadžment u sportu. Zagreb: Odjel za izobrazbu trenera Društvenog veleučilišta u Zagrebu: Kineziološki fakultet.
- Bourg. Gouguet. 2006: Jean-François Bourg. Jean-Jacques Gouguet. Sport and Globalisation: Sport as a Global Public Good. U W: Andreff Handbook on the Economics of Sport. Northampton, MA: Edward Elgar Publishing, Inc.
- Feyerabend. 1978: Paul Feyerabend. Against Method. London - New York: Verso.
- Hofstede. 1996: Geert Hofstede "Cultures and Organizations: Software of the Mind" Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival. New York: McGraw-Hill.
- McNamee. 1998: Micke McNamee. Philosophy and physical education: analysis, epistemology and axiology. European Physical Education Review, 4 (1), 75-91
- Öztürk. 2021: Bülent Öztürk. Communication Studies During the Pandemic Period, Peter Long Publishing Group, Editorler: Zülfiye Acar Şentürk, Yasemin Kiliçarslan, S:47-66; ISBN:978-3-631-83872-3, Berlin
- Parry. 2007: Jim Parry Sport, ethos and education: Jim Parry. Simon Robinson. Mark Nesti. Nick Watson. Spirituality and Sport, 186-200. London: Routledge.
- Ratković. 2019: Ratković Tamara. Razvojne mogućnosti sporta kao sastavnice nacionalnog gospodarstva u međunarodnom poslovnom okruženju. Doktorska disertacija. Zadar: Sveučilište u Zadru
- Quinn. 1982: James Brian Quinn. Strategies for Change: Logical Incrementalism. The Academy of Management Review, 7(2), 324-325.
- Quinn. 1980: James Brian Quinn. Strategies for Change: Logical Incrementalism. Georgetown, Ontario: R. D. Irwin.

Tamara S. RATKOVIĆ

Milica D. JOTOV

PROPOSAL OF THE MODEL OF RADICAL SPORTS INNOVATION IN THE FUNCTION OF DEVELOPMENT OF DEMOCRATIC SOCIETY AND ECONOMY

SUMMARY

Sport in the function of general globalization of society at all levels of decision-making and all its segments is an unavoidable part of progress that directly affects technological development, culture, health, living standards, prestige, competitive supremacy of national economy and culture, respecting modern methods of groups and individuals to which partial interventions are economically unprofitable. Radical innovation is a long-term process that is vertically projected from the lowest to the highest level, respecting the latest technological advances, world standards and norms of strategic planning, staffing, dispersion, lobbying, competitiveness, market size and quality control of products and services. In cases of sudden disruption of the entire system and imbalance at the global level when recovery deadlines are not sufficient, extremely radical measures are introduced in order to stop negative tendencies. These measures are limited in scope and most often relate to alarming conditions caused by wars or natural disasters, and in the last two years caused by the epidemic and pandemic of the Corona virus, which first appeared in Wuhan, China in December 2019. The Chinese government

declared a „state of emergency“ on January 20, 2020. China managed to end the impact of the epidemic in a short time with measures such as curfew, work from home, mandatory wearing of masks when leaving home and shopping, wearing protective clothing, which even applied to pets. However, the policies pursued by countries against corona viruses differed (Ozturk 2021: 54).

As can be seen, the corona virus is one of the most severe epidemics in human history. None of the epidemic diseases such as SARS and Ebola that people have experienced in modern times has threatened to cause a change in the world order. Although there are many claims, assumptions, and conspiracy theories regarding each stage, such as the occurrence, spread, and consequences of corona viruses, another important question is whether scientific data are consistent and systematic (Öztürk 2021: 54).

Due to the deadly and respiratory virus that is spreading around the world, people are under great stress and their psychology is negatively affected by isolation and existential fears that are only an addition to life's worries (Öztürk 2021: 56). Such processes require urgent intervention and modulation of temporary measures that do not tolerate the democratization of the decision-making process and are based exclusively on the discourse of adapting to the new situation and require rapid transformation. Interventionism in such extremely radical modulation can be structural and / or commercial in nature as both contain quantum qualifications, creative and innovative elements of sport development and are found in education, public health and cultural fields. Recognizing multiculturalism as cultural pluralism with national signs, through the expansion of sports and sports competitions as its emphasized components, globalization is rapidly expanding to modernize processes and becomes a paradigm and model for other segments of society as a whole.

Key words: sport, globalization, society, Corona virus, radical innovation.